

21.5.1972

שבעה ימים למותה של ז'ניד ז"ל

מכתב לקיבוץ לחברים בעין השופט!

עברו שבעה ימים לפטירתה של ז'ניד ז"ל. שבעה ימים לאחר ההלוויה, בכל הימים האלה מהרהרים אנחנו המשפחה, בחייה ובמותה של ז'ניד.

בחייה, במה שהספיקה במה שהגתה, במה שהצליחה ובמה שכשלה, בדרך אנוש עלי אדמות. בהערכתה גבר החיוב בשתי פעולות לזו, והן: תורה ועמל. בשתי מצוות אלו (מצווה מן השורש צו) לא היה רבב בְּמַמְשָׁוּ. באחת, "תורה" כלומר, הגות, עיון וידע; בשניה, זכות הקיום מן העמל.

והרהור שני על אופן טפולכם בכבוד הנפטר. בכל הודו המוסרי ראינו כוחו של הקולקטיב, בביסווי היחס שבן האדם לרעהו ואדם למקום, את יחס הכלל לפרט. הספקנו לראות את הטפול המסור כשהיתה על ערש דוי. ראינו תשומת הלב למשה ולדודו, השתתפותכם באבל, ההלוויה ההמונית של קשיש ונער והעיקר הנימה ה ת ר ב ו ת י ת בכל הכרוך עם אקט זה. הרי שלבנו מתמלא גאווה שבין כאלה חיה ז'ניד עיקר שנחיה עלי חלד.

בבצורת החברתית שמרימה ראש בתקופתינו. דעו גם דעו שהנכם הנאמנים למושג "האדם".

בשם המשפחה - ניסן

ז'ניד האמתית

התאספנו כאן הערב כדי לכבד את זכרה של חברתנו ז'ניד אשר הלכה לעולמה רק לפני ימים מספר. אני בכוונה אומר "לכבד את זכרה" ולא להתאבל עליה, כי אם נהיה כנים עם עצמנו הרי מהרגע שנודע לנו כי ז'ניד הותקפה על ידי המחלה הממארת והמקוללת אשר הביאה אותה לגמר ימיה לפני זמנה התפללנו - אלה שהיו קרובים אליה - כי הסוף הבלתי נמנע לא יהיה מלווה בסבל וביסורים. מי מאתנו אינו מכיר ואינו יודע על מקרים, או בחוץ משפחה או בין מכרים כמה אכזרית עלולה מחלה זו להיות ולאיזה סבל, לפעמים ממושך מאד, מסוגלת מחלה זו לגרום. מבחינה זו לפחות, נחמה פורחת היא כי ז'ניד גמרה את חייה ללא סבל מיותר.

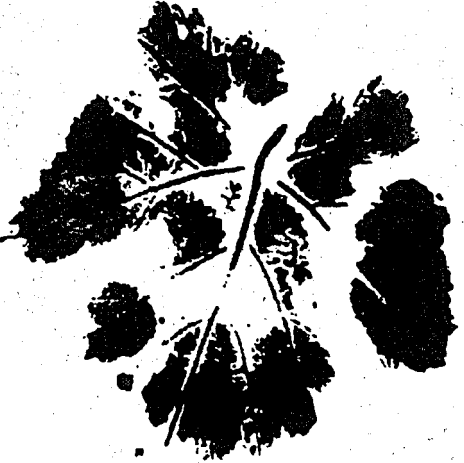
אולי מלים אלה מפריעות לאי אלה חברים אולם מוצא אני צורך נפשי לבטא את רגשותי בנושא זה לפני המשפחה ולפני עם ועדה. אם מוכרחים ללכת מוטב ללכת כך, בצנעה. בכל אופן כך התנהגה ז'ניד בחייה וכך גם במותה.

את ז'ניד לא הכרתי טרם הגיעה לעין השופט, אבל הספקתי להכיר אותה בצורה בה מתגלה האדם לאמיתו. היינו שכנים. משך שנים רבות. מי כמונו, חברי קבוץ, החיים כה קרובים אחד למשנהו יודע להעריך נאמנה את המונח הזה, שכן. מי מאתנו לא הספיק להכיר את ההבדל הרב בין שכן טוב לשכן, נגיד, לא כל כך טוב. ז'ניד היתה באמת שכנה טובה. שכנות טובה זו התבטאה בסידרה ארוכה וממושכת של מעשים קטנים יום יומיים. נדקמה בינינו יחס של כיבוד הדדי. היו שיחות חופשיות על נושאים גדולים וקטנים, כלליים ואישיים, על בעיות קבוץ אשר ז'ניד תמיד היתה מתיחסת אליהן בנאמנות ובאמונה. נכון, לא היתה

מתבטאת בשיחות קיבוץ אבל דעה תמיד היתה לה בשיחות. ביננו היתה ז'ניד זו אשר תמיד היתה הסניגורית ורצתה תמיד לחפש את הנקודה הטובה בבן-האדם. קשה מאד לתת הגדרה מדויקת של "שכנה טובה", אפשר אולי להגיד שזה ההיפך הגמור משכן לא טוב. אני מדגיש נקודה זו היות והיא כה חשובה בחיינו כאשר חיים אחד על ידי השני משך שנים רבות.

ז'ניד היתה אשה משכילה ואהבה לקרוא וגם קראה הרבה, והכירה יפה את הספרות הקלאסית העברית והאירופית. התענינה גם בספרות המודרנית אבל נדמה לי כי לעתים קרובות לא הזדתה עם השקפת עולמם של רבים מהסופרים המודרניים. בכל אופן, כאשר היתה קוראת ספר אשר מצא חן בעיניה היתה אוהבת לשתף אותנו בחוויות אשר הספר היו מעוררים בה.

תכונה נוספת שאיפייך אותה מאד היתה אהבתה את הצמח והצומח. אהבה מאד לספל בנינה סביב הבית ולא פעם בחזורי מהעבודה הייתי מוצא את ז'ניד עסוקה בהתיצויות חשובות עם נעימה האם כדאי לשים צמח מסוים בפינה זו או אחרת, ובאמת היתה לה הצלחה רבה עם כל הצמחים אשר טיפחה.

וזה מביא אותי לנושא נוסף אשר איפיון את ז'ניה. אהבתה את המטעים. היא היתה מסורה ללא גבול למטע. היתה מוכנה לצאת למטע בכל מזג אויר. הקור והגשם לא הרתיעו אותה בחורף בקיץ, בחום, בקטיף ז'ניה לא אחרה אף פעם ותמיד היתה ראשונה. היה לה קשר עמוק ונפשי שגם היום אני עומד ומתפעל ממנו. בזמן הקטיף כאשר בחורים גדולים וחסונים לא הצליחו להגיע לפירות בענפים הגבוהים היתה זו ז'ניה אשר היתה סוחבת את הסולם הכבד ועולה ומצליחה להגיע ולהוריד את הפרי מהענפים הגבוהים ביותר. מאיפה בא לה הכח הפיזי והרצון העז לאשה צנומה זו? היה לה זכרון יוצא מן הכלל. תמיד היתה ז'ניה זו אשר היתה זוכרת בזמן הקטיף כי בשורה מסוימת בפניה רחוקה במטע מפוזרים מספר עצים מאותו הזן

אשר היו קוטפים באותו העת, והיתה מובילה קבוצת קוטפים ישר לעצים ההם. לא פעם היתה מפתיעה אותי כאשר בפניוהינו ליד הבית היתה מזכירה לי כי בגן מסוים אשר מזמן נעקר היה במקום זה או אחר עץ עם פירות מצטיינים או זן מסוים. בקיצור, ניתן להגיד כי המטע היה חלק אינטגרלי של חייה, וגם כשהיתה כבר בצפורני המחלה עוד לא ויתרה ועשתה הכל כדי לא לוותר על העבודה במטעים. כאילו שהרגישה כי כל יום שיכולה לעבוד המטע היה רווח נקי עבורה ותוספת כח.

כזאת היתה ז'ניה כפי שהכננו אותה: שכנה טובה שאהבה את משפחתה וביתה, את הגינה שלה, את המטע ואת הטבע בכלל. חבל שיותר חברים לא הכירה את ז'ניה האמיתית.

היא תחסר לנו, לנעימה ולי, וקשה מאד להתרגל לרעיון שבבואי הביתה לאחר העבודה לא אמצא את ז'ניה ליד הבית. במה לנחם את משה ואת דודו? איני יודע. אולי על ידי המשך השכנות הטובה השוררת בינינו. יהיה זכרה ברוך.

ג' ק קרייפין.

פגישותי עם ז'ניה

פגישותי עם ז'ניה היו בשני משורים-בחינוך, ובשעת מחלה. עוד כשדודו היה בגן כשהייתי נפגשת עם ז'ניה ומשה תמיד היתה לי ההרגשה של תודה על כל מאמץ מצדי לשחף אותה בחינוך הבן. שנים לאחר כך - במדרכה, על יד חדר האוכל, היתה מעמידה אותי ומספרת על השיגור של הבן. כמה יפה הוא מתפתח, על התערותו בחברה. הוא היה מקור האור והאשר בחייה - ושמחה על כל השיגור.

בעת מחלה, לדאבוני, נפגשנו די רבות, בחדרי חולים. אני זוכרת לפני שנה שכבה כמה שבועות. לא שמעתי שום טענה על מצב בריאותה - היתה לה רק דאגה אחת, מתי כבר תוכל לקום ולצאת לעבודה. אין דבר, נחמתי אותה - עוד תספיקי לעבוד, יש עוד עונה ארוכה לפניך ואכן היא עבדה כמה שעות ביום במאמץ גדול אבל לא וותרה - אני זוכרת באותה תקופה הביאו לה בכודי המישימש מחלקה שהיא טפחה, באיו גאוה היא הראתה לי את הפרי וספרה על גן טפוחיה.

כשנכנסה לפני כמה שבועות לשכב אצלנו - היתה זאת ז'ניה חלשה יותר - אולם בהתחלה לא וותרה על קריאה - ישבה וקראה עתונים וספרים רב שעות היום, שמחה על המבקרים שבאו לבקרה - וקוותה שהתחזק ותוכל לחזור לעבודתה.

בשבוע האחרון כשכוחותיה אפסו היא שאלה את יהודית בכאב - "נכון שאני לא מכבדה עליכן?" נכון, היא לא הכבדה על אף אחת - הלכה לה בצנעה ובשקט לחמה להתגבר על מחלתה ורק ביומיים האחרונים בקשה למות - "לא טוב לי", עוד מהדהד באזני, לא טוב היה לה.

לדודו נחומים שהביא לה אושר ואור בחייה; ולמשה, שידע לעזור לה כה הרבה ברגעיה הקשים - תהיה נישמתה ברוכה.

בלה ו.

זכרה של ז'ניה

כי האדם הוא עץ השדה.

בשבת בבוקר יצאתי לעבור בגנים ולהתייחד עם זכרה של ז'ניה. כל גן, כל עץ העיד על נוכחותה. 20 שנה ומעלה עבדה במטע - הזדהותה עם העץ היה להפליא, הזדהות מלאה גם בצורה - ז'ניה והמזמרה, ז'ניה והמשור, ז'ניה והמקל לא יפגרו! בימי גשם ובימי שרב, בימי עלווה כאשר העץ היה עמוס פרי, ובימי שלכת - כאשר רק השלד והבדים עמדו ברוח - עד כדי כך שהיא נראתה כמוהו.

לא פעם שאלנו את עצמנו - מנין לה הכוח? - ז'ניה שהיתה כה צנומה, כה שלדית, כה שברירית, שנראה היה שכל רוח מצוייה חעיף אותה למרומים והיא התמידה, התעקשה, עמדה נגד כוחות האיתנים. בכלל לא היו לה ימי מחלה עד שאנו הבחורים הינו מתלוצצים שהיא תבלה את כולנו. והיא היתה מקבלת זאת ברוח טובה, ספק בעליצות, ספק בחיוך - עוד לפני כמה ימים הזכירה לי זאת בעת ביקור כאשר ימיה היו כבר ספורים.

היא אהבה את הרוח הטובה ששררה בעבודה - כמה טוב לעבוד עם בחורים! היתה אומרת - ואנו היינו מתלוצצים על חשבון שפע הכובעים שבהם היתה מופיעה ומאבדת בזמן עבודה. על המקלות שהיתה תולה בכל שורה, וכמובן על סנד, הכלב הנאמן שהיה מלווה אותה באהבה ובמסירות והיה לחלק מהווי הנוטעים.

דמותה מביטה אלי מאחורי כל עץ וכל ענף - היתה אסירת תודה בעד כל מלה טובה. תמיד מוכנה לבקש עצה - שמואל, בוא הנה - מה אתה אומר? להוציא ענף זה, לגזום בד זה? וכמה צהלה, כילדה תמימה כאשר נתנו לה קומפלימנט בעד עוגה שאפתה בבית והביאה לארוחת עשר להנאת העובדים - הרבתה להלל את יחסי השכנות הטובה השוררים בביתנו.

וגם כאשר המחלה קוננה בגופה וראינו איך שהיא מצטמקת ועמדנו חסרי אונים מלעזור - וראינו איך שענפי העץ הולכים מיום ליום ומתייבשים - לא רצתה להכנע אם מתוך תמימות או מתוך עקשנות - אף פעם לא נדע - היא יצאה עוד לשלוש שעות לטפל בגן בהרכבות, לגזום, לדלל, להכין קפה לארוחת עשר לעובדים - כמה טוב לעבוד בחוף! היתה אומרת - ודווקא בימים האחרונים גאה לבה מההתקדמות הרבה של דודו - וחזרה בגאווה על השגיו בחברה, בלמודים, בעבודה ובהבנת החיים. בשום אופן לא רצתה לעבוד במטבח או בקומונה - כל יום היה בשבילה עינויים ואחרי יום מצאה לה דרך לחזור לגן.

גם כאשר ידענו שזה לא טוב בשבילה. להיות חשופה לשמש ולרוח אבל זה היה כל נשמתה - צמודה לעץ, למזיק, לפרי, וכאשר התגברה המחלה ולא יכלה שוב לצאת לא החזיקה מעמד ונפחה נשמתה.

יתגדל ויתקדש זכרה של האשה הפשוטה והתמימה - שגדלה ונצמדה לדור של חלוצים והתנשאה והתרוממה יחד עם דורה - מניחי יסודות, משני נוף הארץ ודבוקים לכל רגב ולכל עץ נושא פרי. ובוה, משה, - הבעל המסור, והאיש הטוב תמצא תנחומים.

שמואל ב.צ.

ז'ניה

קשה עדין לדבר על ז'ניה בשפת העבר. אם כי רבים מאתנו ידעו שלקחה במחלה חשוכת מרפא, בכל זאת קוונו אחרי הניתוח והטיפול, אולי תמשיך להיות עמנו עוד מספר שנים. אבל הגורל המר חתך את פתיל חייה ללא עת. לראשונה נפגשתי עם ז'ניה באוקטובר 1935 באניה שהובילה אותנו ארצה, יחד עם קבוצת סטודנטים מפולין. כלם יוצאי תנועות נוער ציוניות חלוציות, חלקם היו חניכי "השומר הצעיר" אליו השתייכתי אני, וחלק-חניכי תנועת הנוער הכלל-ציוני, אליו השתייכה ז'ניה. היא היתה אז נערה צעירה עם שער בלונדיני מסולסל, פנים עגלגלות. עוד חלק רענן ועיני תכלת יפות. קולה רך וערב. נערה עדינה נראתה. על האניה בילינו שבוע שהיה כולו חג. היינו צעירים ומאושרים מלאי תקווה לעתיד. הגענו ארצה. כאן נפרדו דרכינו.

עברו שנים, ובפברואר 1947 פגשתי שוב את ז'ניה בעין-השופט. נפגשנו על המדרכה ע"י חדר-האוכל. היא הכירה אותי מיד, ואילו אני התקשתי לזהות אותה נערה צעירה מלפני 12 שנים.

הזמן, האקלים הקשה, וכנראה תלאות החיים עשו חריש עמוק בחייה. רק העיניים נשארו כפי שהיו. עצב קל ניכר בהן. שתינו שמחנו לפגישה ונדוד לי שהיא הגיעה הנה כשנחיים לפני.

ז'ניה התחילה לבקר אצלי לעתים קרובות, התברר לי שיש לנו מכרים משותפים. ספרה לי שהיתה זמן מה באושה והרגישה שם טוב ושלמדה בסמינר למורים. ז'ניה אהבה מאוד לקרוא ואת כל זמנה הפנוי הקדישה לקריאה, עשתה רושם שהיתה שמחה בחלקה, צנועה בהליכותיה, לא התלוננה על שום דבר. בביקוריה אצלי אהבה לעלות זכרונות מהעבר, מימי הגימנסיה.

וכך נוצר הקשר בינינו, קשר שתחילתו בעליה המשותפת והמשכו בעין-השופט.

מה מאושרת היתה כשהביאה הביתה את דודו. היא התקשרה אליו בכל נימי נפשה וידעה להעריך את היחס החם והיפה של כל מי שסייע בחנוכו והתפתחותו. היתה גאה בכל ציור שהביא דודו מהגן וכשהתברר שכשרונו הוא במלאכת יד שמחה מאוד.

כשז'ניה שכבה לאחרונה בחדרי חולים והרגישה רע, נוכחתי כשדודו נכנס ושאל בנימה של מבוגר "נו אמא מה נשמע, איך את מרגישה?" היא ענתה: "מוכרחים להרגיש טוב כשיש בן-חמד כזה".

נדמה לי שהכרתי היטב את אופיה של ז'ניה - הבולטת בתכונותיה היה היושר - לא סבלה את העוול אם זה נגע בה ישירות, או בזולת. והיתה מתקוממת נגדו. צנועה היתה, מסתפקת במועט, חרוצה ומסורה ללא גבול לעבודה במטע. בעבודה זו מצאה לא רק סיפוק אלא משמעות רבה. ספרו שבימי גשם קרזם כשערב עדיין לא סוכם על יום גשם למחר וכשבבוקר היה סיפסוף קל ז'ניה הופיעה לעבודה לעיתים יחידה. למרות מראה הרוה היתה מבצעת כל מיני עבודות קשות שחברות אחרות מזמן הפסיקו. כבר בימים האחרונים כשהרגישה רע יצאה לעבודה וכאבה שהספיקה רק שני עציס לגזום.

רגישה היתה ז'ניה למה שנקרא "יחסי אנוש" לטוב ולרע.

בימייה האחרונים בשכבה בחדרי חולים היתה אסירת תודה לחברות שטיפלו בה. הספר לא מש מידיה עד ליומה האחרון.

משה ודודו היקרים! גדול מאוד הכאב גדולה האבידה. ואין תנחומים. רק זאת אומר: היו סעד אחד לשני ואנו אחכם נשא בליבנו את זכרה.

חנה שרון

עם ז'ניה

נוהג יהודי נפלא הוא, לבקש את סליחת הנפטר-הנפטר. קיימת כנראה תחושה עמוקה כי איך האדם יכול לעמוד בפני אפשרויות פגיעה, או אי הערכה מותאמת. כך חש אני כיום. כחבני, כלפי ז'ניה. שרק עדינות נפשה וגורל-מר, לא איפשר לנו לראותה במלא יכולתה ועל כך נבקש סליחתה.

כי אמנם קנה-מידה אחר להערכת חייה ולא לפי שגרת חיי יום יום.

עוד הכרתיה בפולין ברובנה העיר, והיא תלמידה חרוצה קולטת כל שפה, ומצטיינת כראשונה. זריזה, אחראית, סופגת לתוכה, כל משאבי הרוח של אותם הימים - וכך גם לארץ פנתה, ובקיבוץ חייה בנתה.

עמדה בכל אשר היה מותנה בה, לא יכלה לגורל שמינה מהלך זה ואחר - ולא פעם את הדרך מִצָּר. אך דווקא כאן כל כוחה. בנתה עצמה בעבודה, כמפצה עצמה בשטחים אחרים שלא ניתנו לה על נקלה.

דבוקתה בעבודה - איך לו אח ודוגמא. לראותה מטפסת על העצים כדי להגיע לצמרת העץ, בין אם בניזום או קטיף. ברוחות סערה, וגשם, ועגלה מטלטלת - באמונה! אומר כל הכבוד לזו הקסנה שאצרה בתוכה כוחות - שאינם עומדים בשום יחס ליכולתה.